

plantacyjnych należy zawsze unikać metod, które są sprzeczne z poszanowaniem godności i wartości osoby. Należy do nich zaliczyć *próby klonowania istot ludzkich z myślą o uzyskaniu organów do przeszczepów: takie techniki, jako że wiążą się z manipulacją ludzkimi embrionami i niszczeniem ich, nie są moralnie dopuszczalne, nawet wówczas, gdy ich zamierzony cel jest sam w sobie dobry* (Przemówienie do uczestników Kongresu Międzynarodowego Towarzystwa Transplantologicznego, Rzym, 29.08.2000).

Papież akcentuje też wyraźnie alternatywę, którą jest wykorzystanie tzw. „dorosłych” komórek macierzystych, i podkreśla, że poszukiwania naukowe, jeśli mają respektować godność każdej istoty, także w jej embrionalnej fazie życia, powinny zmierzać właśnie w tym kierunku. Wskazując na k. i wykorzystywanie ludzkich embrionów jako na przejawy praktyk nieodpowiedzialnych i godzących w fundamentalne dobro osoby ludzkiej, Jan Paweł II podkreśla, iż życie ludzkie *nie powinno być traktowane jako przedmiot, którym wolno swobodnie dysponować, ale jako rzeczywistość najbardziej święta i nietykalna* (ŚDP 2001).

Jan Paweł II: EV 43.

ŚDP 2001; Przemówienie do uczestników Kongresu Międzynarodowego Towarzystwa Transplantologicznego, Rzym, 29.08.2000.

DV; Papieska Akademia „Pro Vita”. Refleksje na temat klonowania (25.06.1997); Abp R. R. Martino. Wystąpienie w nowojorskiej siedzibie ONZ: „W sprawie cał-

kowitego zakazu klonowania człowieka” (23.09.2002).

Klonowanie człowieka. Fantazje – zagrożenia – nadzieje. Red. B. Chyrowicz. Lublin 1999.

ks. Marian **MACHINEK** MSF

Kłamstwo ■ niezgodność z obiektywnym stanem rzeczy; twierdzenie rozbieżne z prawdą. Z teologicznomoralnego punktu widzenia jest grzechem.

Do odrzucenia k. wzywa Dekalog. Mówienie fałszywego świadectwa było nie tylko naruszeniem praw osobistych bliźniego, ale uderzało także w zasadę praworządności wspólnoty. Dlatego k. stanowiło również działanie antyspołeczne, niszczące życie wspólnotowe: naruszenie VIII przykazania godziło nie tylko w prawo osoby, w jej honor, ale było wielkim przestępstwem przeciw wspólnotie Przymierza.

Nowy Testament wzywa do odrzucenia k. i potępienia kłamców (por. np. 1 Tm 1,10). Wskazuje też na społeczne konsekwencje odrzucenia k. i życia w prawdzie: *Dlatego odrzuciwszy kłamstwo, niech każdy z was mówi prawdę do bliźniego, bo jesteście nawzajem dla siebie członkami* (Ef 4,24-25). Uwypukla, że problemu prawdy i k. nie można zawężać do problemu zgodności lub niezgodności wypowiedzianego słowa z żywionymi przekonaniem, ale trzeba go widzieć także w odniesieniu do tego, kto jest odbiorcą wypowiedzi.

K. nie należy do głównych wątków nauczania Jana Pawła II. Papież mówi o nim przede wszystkim w kontekście prawdy, ukazując je jako jej przeciwieństwo, brak lub

zafałszowanie. Jako takie k. zawsze stanowi zło: *Prawda jest dobrem, a kłamstwo, fałsz, zakłamanie jest złem. Doświadczamy tego w różnych wymiarach i w różnych układach* (Homilia, Olsztyn, 6.06.1991, 5). Istotą k. jest naruszenie prawdy i niezgodność z nią. Nie jest ono rzeczywistością jednorodną, ale posiada „rodzaje i poziomy”. Podstawowy wymiar k. to *brak, odrzucenie czy wzgarda prawdy, a więc kłamstwo we właściwym tego słowa znaczeniu* (ŚDP 1980, nr 1).

Jan Paweł II wiąże kwestię k. przede wszystkim z przekazywaniem informacji (por. Homilia, Olsztyn, 6.06.1991, 5). Akcentuje, że jest ono skutkiem niewypełnienia zobowiązań wynikających z VIII przykazania Dekalogu. Mówi, iż k. może przybierać różne postacie, np. podstęp i obmowy. Wskazuje na dwie szczególne formy k.: manipulację i oszczerstwo. Pierwszą z nich stanowią informacje mające wprowadzić w błąd; nieprawdziwe, ale *tak podawane, tak preparowane, ażeby robić wrażenie, że są dobrem*. Druga występuje wówczas, gdy *mówi się o człowieku drugim źle i nieprawdę* (tamże). Ojciec Święty zwraca uwagę na to, że k. – jako świadectwo o drugiej osobie – ma poważne konsekwencje dla życia doczesnego i wiecznego osoby je wypowiadającej. Wynika to ze słów Chrystusa: *Nie sądzicie, abyście nie byli sądzeni. Bo takim sądem, jakim sądzicie, i was osądzą* (Mt 7,1-2a).

Papież nie ogranicza jednak k. tylko do fałszowania informacji. Stwierdza, że jest nim także między innymi różnego rodzaju niesprawiedliwość, oportunizm, pozbawianie kogoś należnych mu praw (por. ŚDP

1980, nr 1-7). Ponieważ prawda stanowi fundament wolności, dlatego k. niezgodne z prawdą jest zniewoleniem osoby (por. Homilia, Olsztyn, 6.06.1991, 5). Ostatecznie więc k. godzi w godność osoby.

Tak postrzegane k. jest, według Jana Pawła II, przyczyną wielu nieporozumień w życiu społecznym. Stanowi przeszkodę uniemożliwiającą prowadzenie autentycznego dialogu. Jako odrzucenie prawdy jest też negacją naturalnego porządku w świecie, czyli przeszkodą dla pokoju. Jan Paweł II wprost stwierdza, że *nieprawda idzie w parze z tym, co prowadzi do przemocy i wojny. [...] Przemoc tkwi korzeniami w kłamstwie i nie może się obejść bez kłamstwa* (ŚDP 1980, nr 1).

Według Papieża, k. nie da się pogodzić ze sprawiedliwością, która jest wyrazem przyjęcia pełnej prawdy, także prawdy o tym, że świat oraz żyjący w nim ludzie są dziełem Boga i jako takie – te rzeczywistości są od Niego zależne. Człowiek posługujący się k. nie może być człowiekiem sprawiedliwym (por. AG, 4.04.2002, 1-3; KDK 13). „Kłamliwi świadkowie” to ludzie odwracający się od Boga i schodzący na drogę szatana, który jest *ojcem kłamstwa* (J 8,44). Pozostają oni w opozycji do szukających „oblicza Boga”, gdyż k. jest zupełnym zaprzeczeniem takiego działania (por. AG, 28.04.2002, 2-4; VS 1). Obok fałszywej religijności, to właśnie k. jest *źródłem moralnej nędzy i niewoli* (AG, 4.04.2002, 3). Jest więc grzechem i stanowi przeszkodę na drodze do zbawienia.

K. jest rzeczywistością stale obecną w świecie; człowiek nie tylko jest zdolny do k., ale dość łatwo jest mu

je czynić. Nie oznacza to jednak, że nie może żyć zgodnie z prawdą i na miarę wymagań Bożej sprawiedliwości. Temu służy mądrość oparta na rzetelnej wiedzy i wierze (por. FR 82; VS 1). Bezcenną pomocą jest modlitwa, która daje moc nieulegania pokusie k. i przeciwstawiania się mu (AG, 28.04.2002, 4-5).

Zakłamanie życia społecznego jest jednym ze źródeł alienacji, współczesnego zagubienia człowieka w ramach życia społeczno-ekonomicznego i społeczno-politycznego. Przyczynia się do tego również konformistyczna postawa wielu członków społeczności, którzy godzą się na obecność k. w życiu publicznym. Jan Paweł II zwrócił uwagę na wiele istotnych aspektów k. w orędziu „Prawda siłą pokoju” (ŚDP 1980). Podkreśla, że wszelka przemoc społeczna ma swoje korzenie w k. i nie jest w stanie się bez niego obyć, co więcej – ta przemoc sama w sobie jest k., bo zaprzecza prawdzie ludzkiego bytu. Papież stwierdza także, że trwanie w wątpliwości, podejrzeniu, sceptycznym relatywizmie prowadzi do nieszczerości i k. Przynajmniej również konkretne przykłady zakłamania życia społecznego i wiąże je ze wzbierającą falą przemocy w społeczeństwach. Mówi, że głoszenie nieprawdy jest jednym ze sposobów niszczenia przeciwników, a więc tych ludzi, którzy nie podzielają tego samego stanowiska. Poprzez zręczną i ciągłą propagandę przedstawia się takich ludzi jako rzekomych napastników czy też „wrogów” całej społeczności. W ten sposób próbuje się ich wyeliminować z aktywnego udziału w życiu społecznym lub przynajmniej zmusić do milczenia. Jednym z istotnych przejawów za-

klamania życia społecznego jest tworzenie klimatu niepewności. Temu celowi służą pewne przejawy wzgardy prawdą, jak choćby: podyktowane oportunistycznym oburzeniem, przewrotne budzenie podejrzeń, systematyczne dyskredytowanie samych przeciwników, jak i ich zamiarów oraz czynów, posługiwanie się szantażem i zastraszaniem (por. tamże).

Pełną perspektywę k. ukazuje fundamentalna prawda życia chrześcijańskiego, że każdy grzech jest pewnego rodzaju k. – jest zakłamaniem prawdy o człowieku i o jego relacjach z Bogiem, samym sobą i bliźnimi. Grzesząc, człowiek okłamuje samego siebie i oddziela się od swojej prawdy (por. ICHW 37-38).

Jan Paweł II: FR 82; VS 1.
ŚDP 1980; Homilia, Olsztyn, 6.06.1991;
AG, 4.04.2002; 28.04.2002.

ICHW 37-38; KDK 13; KKK.

A. Derdziuk. Kłamstwo. W: EK. T. 9;
J. Woroniecki. Katolicka etyka wychowawcza. T. II,2. Lublin 1986.

Michał **WYROSTKIEWICZ**

Komplementarność płci zob. Płciowość ludzka

Kompromis ■ (łac. „compromittere” – obiecywać, wzajemnie przyczeć) – porozumienie podmiotów (osób, grup lub instytucji) znajdujących się w sytuacji konfliktu; równocześnie rezygnacja